

Marta Wincewicz-Bosy
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Łańcuch dostaw przeznaczenia rzeźnego w biznesie końskim - uwarunkowania

Wstęp

Współczesne zmiany rynków związane z postępowaniem technicznym, internacjonalizacją i globalizacją wzmocniły przekonanie, iż konieczne jest stworzenie specyficznych układów gospodarczych, dzięki którym ich uczestnicy będą w stanie wygrywać walkę konkurencyjną. W literaturze związanej z analizą rynków rolno-spożywczych, autorzy zwracają uwagę, że łańcuchy dostaw stały się współcześnie jedną z najpowszechniejszych form współpracy[2]. Niezaprzeczalnie rozwój koncepcji systemowych i podejścia procesowego przyczynił się do sformułowania tezy o wyższości systemów kooperacyjnych nad koncepcją „samotnej walki”, która także znalazła szerokie zastosowanie w odniesieniu do podmiotów związanych z końmi.

Pojęcie biznes koński, oznacza wszelkie formy działalności bezpośrednio lub pośrednio związane z końmi. Podstawowe obszary biznesu końskiego to: chów i hodowla, jeździectwo, wyścigi konne, rekreacja, agroturystyka, hipoterapia, użytkowanie w systemach bezpieczeństwa, produkcja i przetwórstwo (w szczególności przeznaczenie rzeźne) oraz inne specyficzne rodzaje użytkowania, a także system aktywności różnego typu podmiotów warunkujących prawidłowe jego funkcjonowanie. Pojęcie biznes koński jest synonimem anglojęzycznego horse industry. Jednym z rodzajów użytkowania koni jest przeznaczenie rzeźne. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie ogólnych warunków funkcjonowania łańcucha dostaw przeznaczenia rzeźnego, które dla Polski stanowi istotny element działalności gospodarczej w ramach biznesu końskiego.

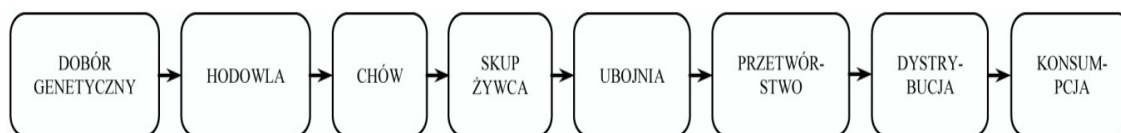
Przeznaczenie rzeźne

Ze względu na specyficzną pozycję konia w wielu systemach społecznych, przeznaczenie rzeźne jest regulowane przez liczne przepisy prawa. Na terenie UE obowiązuje ponad 20 aktów prawnych regulujących ten obszar działalności, wśród nich Rozporządzenie Komisji WE nr 599/2004 dotyczące przyjęcia zharmonizowanego wzoru świadectwa i sprawozdania z kontroli związanych z wewnątrzwspólnotowym handlem zwierzętami i produktami pochodzenia zwierzęcego oraz Dyrektywa Rady 90/427/EWG w sprawie zootechnicznych i genealogicznych warunków handlu wewnątrzwspólnotowego koniowatymi.

Ze względu na specyficzny stosunek człowieka do konia, z biegiem czasu traktowanego jako przyjaciela i towarzysza, w wielu krajach zaprzestano konsumpcji koniny. Społeczne protesty przyczyniły się także do

wprowadzania zakazów uboju rzeźnego koni w niektórych państwach. Jednak istnieje wiele rynków tradycyjnie wykorzystujących mięso końskie w sferze kulinarnej i nie tylko. Praktycznie rzecz biorąc nie ma części konia, która nie byłaby wykorzystana. Skóry są szeroko stosowane w szewstwie, rymarstwie, kaletnictwie, tapicerstwie. Grzywy i ogony znajdują zastosowanie w wytwórstwie pędzli, szczotki czy smyczki do instrumentów muzycznych. Produkty poubojowe wykorzystywane są także w produkcji karm zwierzęcych i przemyśle, przy ich udziale powstają: kleje, smary i preparaty do polerowania, kosmetyki (mydła, szminki, kremy), surowice do leczenia ludzi i zwierząt, cement, atrament, kredki, żele (używane w cukierkach, karmach) oraz nawozy.

Do analizy przeznaczenia rzeźnego można wykorzystać koncepcje łańcucha dostaw, w którym jedną z podstawowych form opisu jest określenie struktury podmiotowej. Modelem takiego łańcucha obejmuje następujące ogniwa (Rys. 1): dobór genetyczny, hodowlę, chów, skup żywca, ubój, przetwórstwo, dystrybucję i konsumpcję.

Rys. 1: Łańcuch dostaw przeznaczenia rzeźnego

Źródło: opracowanie własne

W dawnych czasach mięso i produkty pochodzenia końskiego stanowiły przedmiot powszechnego obrotu rynkowego i konsumpcji. Konina ma słodkawy smak i dużą wartość odżywczą. Zawiera około 70 % wody, 20-30 % związków azotowych, ma mało tłuszczu 1-8 %, zawiera 1300-2000 kCal[8]. W porównaniu z wołowina zawiera więcej białka i mniej tłuszczu zawierającego znaczne ilości kwasów nienasyconych. W koninie szczególnie gustowali Tatarzy i Wikingowie oraz ludy północnoamerykańskie i azjatyckie. Obecnie do największych europejskich rynków zbytu koniny należą Włochy i Francja. Według danych EUROSTAT, w ostatnich dziesięciu latach spożycie koniny w Belgii wzrosło o 140 %, w Danii o 20 %, a w Niemczech o 22,5 %.[1] Choć konina stanowi 0,4 % produkowanego mięsa na świecie, to popyt wewnętrzny krajów konsumentów jest głównie zaspokajany przez import[6]. Do głównych dostawców na świecie należą Brazylia, Argentyna, USA i Meksyk. Największym konsumentem koniny na świecie jest Japonia, zaspokajająca swój popyt wewnętrzny w 90% eksportem.

W Polsce nie ma rozpowszechnionej tradycji spożywania koniny, mimo to Polska jest jednym z głównych dostawców mięsa końskiego i jego przetworów na rynku europejskim. Polska eksportuje ponad 90 tys. koni i 5 tys. ton koniny rocznie, co stanowi 59 % importu mięsa końskiego do państw UE[7] Polska konina jest szczególnie ceniona za wysoką jakość, wynikającą w dużej mierze z warunków chowu, które gwarantują jej wysoki stopień ekologiczności. Również dopasowanie do potrzeb klientów stanowi duży atut polskiej hodowli.

Koń jako surowiec w przeznaczeniu rzeźnym

Głównym problemem związanym z przeznaczeniem rzeźnym, jest pozyskanie odpowiedniego surowca, spełniającego wymogi ustawowe w odniesieniu do zwierząt rzeźnych z rodziny koniowatych. Prowadzenie hodowli w oparciu o właściwie przeprowadzony dobór genetyczny, z wykorzystaniem odpowiednich składników pokarmowych oraz warunków bytowych jest podstawą uzyskania surowca o pożądanym parametrach. Szczególnie cenieni są dostawcy nie prowadzący tzw. hodowli przemysłowej, a jak najbardziej zbliżonej do ekologicznej, półdzikiej. Na terenie Europy można zauważyć co raz większy problem z dostępem do źródeł surowca rzeźnego. W związku z tym dąży się do stworzenia powiązań, pomiędzy poszczególnymi ogniwami łańcucha dostaw, gwarantującymi właściwą sprawność dostaw oraz jakość surowca i produktów.

Przepływy w łańcuchu dostaw są elementami dynamicznymi, stale rozwijającymi się[3], dla których szczególne znaczenie ma klient. Przesądza on o kształcie całego systemu, gdyż jego potrzeby wyznaczają wszelkie działania w łańcuchu pomiędzy zaopatrzeniem surowcowym, przetwarzaniem i dystrybucją. Kluczowym elementem układu jest działalność hodowlana i z nią związany dobór genetyczny. Proces hodowli składa się z szeregu elementów, do których zalicza się przede wszystkim: żywienie, pielęgnowanie, rozmnażanie, wychów młodzi, selekcja przyszłego materiału rozplodowego, grupowy lub indywidualny dobór osobników do rozrodu, tworzenie rodów i linii krwi, tworzenie ras[9].

Wytworzenie produktu, jakim jest koń o określonych cechach musi uwzględniać czas potrzebny na odpowiedni dobór osobniczy, który pozwoli uzyskać potomstwo o żądanych cechach. W analizie czasu konieczne jest również uwzględnienie okresu ciąży¹ i czasu potrzebnego na uzyskanie wieku pozwalającego na przystąpienie działań w obszarze chowu, pozwalających na uzyskanie odpowiedniej jakości osobników.

Na jakość surowca ma wpływ także ocena konsumenta dokonywana przez pryzmat jego preferencji. Konsumenci belgijscy, francuscy i holenderscy, generalnie preferują mięso pochodzące od koni ras gorącokrwistych, masywnych (powyżej 430kg), małej zawartości tłuszczu, w wieku od 5 do 15 lat. Natomiast na rynku włoskim cenione są przede wszystkim konie zimnokrwiste w wieku 2-7 lat. Najlepsze wskaźniki ekonomiczne uzyskuje się przy tuczu źrebaków, których sprzedaż na rynku światowym rośnie. Najbardziej opłacalne jest uzyskiwanie źrebiąt z wyźrebień jesiennych i zimowych., które na eksport są skupowane w dwóch kategoriach wiekowych, do jednego roku i od roku do dwóch lat[8].

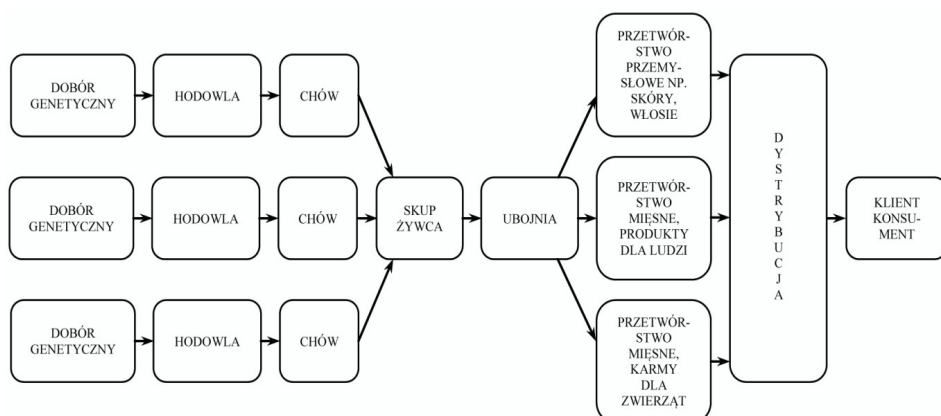
¹ W zależności od rasy trwa ona od 270 do 370 dni

Konie do przeznaczenia rzeźnego pochodzą z różnych rodzajów użytkowania. Poza wykorzystaniem koni z hodowli, pozyskuje się je także jako specyficzny „odpad” z innych obszarów: wyścigi, sport, pokazy, rekreacja, hipoterapia i inne. W przypadku koni nie pochodzących z hodowli, przed ubojem zwierzęta powinny być podane kondycjonowaniu². Jednak nie wszystkie osobniki mogą być przedmiotem konsumpcji przez człowieka. Aby zwierze mogło być zaklasyfikowane do konsumpcji przez człowieka musi spełniać bardzo rygorystyczne normy. Konieczne jest zatem posiadanie dokumentów identyfikacyjnych, w których dokonywane są między wpisy dotyczące przeprowadzanych zabiegów weterynaryjnych i podawanych leków. W zależności od wykorzystywanych leków i preparatów medycznych, zgodnie z przepisami prawa, określona jest klasyfikacja zwierzęcia jako przeznaczonego lub nieprzeznaczonego do uboju w celu spożycia przez człowieka.

Wpływ uwarunkowań społecznych

Od wieków konie towarzyszą człowiekowi pełniąc różne funkcje, zwłaszcza w systemie gospodarczym. Początkowo człowiek polował na nie, by zapewnić sobie przetrwanie. Następnie udomowiono je i hodowano dla mięsa oraz skór, później zastąpiły renifery w pracy pociągowej. Przez setki lat ludzie wykorzystywali konie do prac w gospodarstwie, jako siłę pociągową i środek transportu. Przyjazne, dające się ułożyć, nie tylko sprawdzały się w działalności gospodarczej, ale także na polu walki stanowiły wsparcie poczynań ludzkich. Od czasów ich udomowienia, ze względu na różnorodność wykorzystania, człowiek poświęcał im znacznie więcej uwagi niż jakimkolwiek innym zwierzętom.

Pod wpływem braku akceptacji społecznej dla różnych obszarów aktywności w ramach przeznaczenia rzeźnego, łańcuch dostaw uległ znacznemu rozproszeniu geograficznemu i współcześnie bardziej przypomina sieć (Rys. 2), regulowaną przez stosunki społeczne, a w konsekwencji ustawodawstwo krajowe oraz przepisy międzynarodowe.

Rys. 2: Współczesny łańcuch dostaw przeznaczenia rzeźnego

Źródło: opracowanie własne

² Procedura polegająca na stworzeniu odpowiednich warunków np.: żywieniowych czy ruchowych, zapewniająca uzyskanie właściwych parametrów surowca. Najczęściej trwa ona około 14 dni

Szczególną rolę system społeczny odegrał na rynku amerykańskim. Na skutek nacisków opinii publicznej wprowadzono na terenie USA w 2007r. regulacje, w efekcie których nastąpiło zaprzestanie funkcjonowania zakładów uboju koni[5]. Choć Kongres USA nie wydał bezpośredniego zakazu, ale zabronił wykorzystywania federalnych funduszy do kontroli transportu do uboju i uboju koni przez Ministerstwo Rolnictwa (USDA). W USA jest to jedyna instytucja uprawniona do przeprowadzania tego typu kontroli. Ponieważ wszystkie konie poddawane procedurze uboju muszą być kontrolowane, to efektem powyższych działań było prawie całkowite wyeliminowanie działalności ubojni koni w USA. W konsekwencji tych regulacji wzrósł eksport żywych koni do Meksyku, Kanady i Japonii (Tabela 1).

Tabela 1: Ilość koni ubitych w USA i przeznaczonych do uboju poza granicami USA

Rok	Ilość koni ubitych na terytorium USA [w sztukach]	Ilość koni przeznaczonych do uboju i wysłanych poza granice USA [w sztukach]		
		Meksyk	Kanada	Japonia
2006	104 899	11 080	26 421	323
2007	29 761	45 609	45 828	261

Źródło: www.greenhorn-horse-facts.com/horse-slaughter.html

Wprowadzenie ograniczeń ubojowych nie spowodowało jednocześnie zaprzestania wykorzystania w przemyśle produktów poubojowych. Regulacje te przyczyniły się natomiast do wzrostu kosztów i zwiększenia trudności w pozyskaniu komponentów niezbędnych do produkcji, co wpłynęło na wzrost cen produktów gotowych, wytwarzanych przy ich udziale. Obecnie największym problemem stały się warunki transportu tych zwierząt do zakładów przetwórczych położonych poza granicami USA. Powstała także konieczność rozwiązania problemu „bezpiecznych” koni, które najczęściej ze względu na brak środków do ich utrzymania zostają porzucane przez ich właścicieli. Przed 2007 rokiem w takich sytuacjach były przeznaczane na ubój³.

Zakończenie

Przeznaczenie rzeźne jest jednym z najbardziej kontrowersyjnych sposobów użytkowania koni w biznesie końskim. Jest to rezultatem specyficznego stosunku człowieka do konia, który kształtował się na przestrzeni wielu wieków. Niemniej jednak stanowi ono dla wielu krajów ważną pozycję w obrotach

³ Dotyczy to sytuacji gdy właściciel nie jest w stanie sprzedać konia lub oddać go do dalszego użytkowania, innego niż przeznaczenie rzeźne.

handlowych, czy to ze względów kulturowych czy to w wymiarze gospodarczym. Polska jest obecnie jednym z największych eksporterów koniny i produktów poubojowych w Europie. Mimo licznych wątpliwości natury moralnej i społecznej, polskie produkty w tym obszarze są elementem tworzenia pozycji na arenie międzynarodowej, pozwalające skutecznie konkurować z innymi krajami. Dlatego też działalność podmiotów w tym obszarze powinna być przedmiotem analiz i wsparcia ze strony systemu naukowego, gospodarczego, jak i ze strony państwa.

Streszczenie

W artykule przedstawiono uwarunkowania funkcjonowania łańcucha dostaw koni w ramach przeznaczenia rzeźnego. Do najważniejszych czynników wpływających na sprawność i efektywność systemu należy zaliczyć regulacje prawne, system pozyskania surowców, relacje społeczne oraz uwarunkowania po stronie klientów. Szczególne znaczenie dla tego obszaru działalności mają czynniki społeczne i kulturowe, warunkujące konsumpcje oraz kształt łańcucha dostaw, a także wpływające na system prawny. Wszystko to przyczynia się do możliwości legalnego funkcjonowania hodowli i zaopatrzenia rynku w produkty poubojowe, które są w mniejszym lub większym stopniu wykorzystywane przez wszystkie kraje.

The Slaughter Supply Chain In Horse Industry – General Conditions

Abstract

The article presents the conditions of the slaughter supply chain in horses industry. The most important factors affecting the efficiency and effectiveness of those system include: the legal regulation, acquisition system of raw materials, social relationships and conditions on the customers. Very important meanings for this area of activities are social and cultural factors conditioning the consumption and the shape of supply chain, as well as affecting on the legal system. All of this contributes the legal possibilities of the functioning the livestock and the supply system of products of slaughter, which are more or less used by all countries.

Literatura

- [1]. Adamczyk E., Rehabilitacji mięsa końskiego, www.most.org.pl
- [2]. Bijman J., Omta S.W.F., Trienekens J.H., Wijnands J.H.M., Wubben E.F.M., International agri-food chains and networks. Management and organization, Wageningen Academic Publishers, The Netherlands 2006
- [3]. Chaberek M., Mikro- i makroekonomiczne aspekty wsparcia logistycznego, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2002
- [4]. Coyle J.J., Bardi E.J., Langley Jr C.J., The Management of Business Logistics. West Publishing Company, St.Paul, MN 1996

- [5]. Horse welfare. Action needed to address unintended consequences from cassation of domestic slaughter. United States Government Accountability Office, Report to Congressional Committees, GAO lipiec 2011, GAO-11-228
- [6]. <http://konie-pkz.dzs.pl/rodzaje-uzytowania/miesne/>
- [7]. Konina: tak czy nie, www.bocznica.org
- [8]. Potoniec R., Hodowla koni a opłacalność, <http://www.tractoor.pl/produkcja-zwierzca/ywienie-i-chow-zwierz/1883-chodowla-koni-a-opacalno.html>
- [9]. Pruski W., Grabowski J., Schuch S., Hodowla koni, Powszechne Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa 2006
- [10]. Rutkowski K., Zintegrowane łańcuchy dostaw. Doświadczenia globalne i polskie, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 1999
- [11]. Witkowski J., Zarządzanie łańcuchem dostaw. Koncepcje. Procedury. Doświadczenia, PWE. Warszawa 2010